

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویژگی فضاهای خاص خردسالان با رویکرد معماری و شهرسازی

تألیف:

دکتر مسعود علیمردانی

استادیار گروه شهرسازی دانشگاه شهید رجایی

دکتر حکمت امیری

استادیار گروه شهرسازی دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه لرستان

مهندس ریحانه آرام

کارشناسی ارشد معماری

سر شناسنامه	: علیمردانی، مسعود، ۱۳۳۷-
عنوان و نام پدید آور	: ویژگی فضاهای خاص خردسالان: با رویکرد معماری و شهرسازی / تألیف مسعود علیمردانی، حکمت امیری، ریحانه آرام
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۱ ص.: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۷۶-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۷-۱۳۸.
موضوع	: مهد کودک - طرح و ساختمان
موضوع	: Nursery school – Design and Construction
موضوع	: فضا در معماری - جنبه های روان شناختی
موضوع	: Space (Architecture) – Psychological aspects
موضوع	: کودکان - روان شناختی
موضوع	: Child psychology
شناسه افزوده	: امیری، حکمت، ۱۳۴۶-
شناسه افزوده	: آرام، ریحانه، ۱۳۷۱-
رده بندی کنگره	: NA۶۸۶۸/ع۸و۹ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۷۲۷/۰۸۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۴۴۶۶۸۷

دانشگاه تربیت دبیر رجایی

عنوان	: ویژگی فضاهای خاص خردسالان با رویکرد معماری و شهرسازی
تألیف	: دکتر مسعود علیمردانی، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، دکتر حکمت امیری، عضو هیأت علمی دانشگاه لرستان، مهندس ریحانه آرام، کارشناس ارشد معماری
ویراستار علمی	: دکتر علی شرقی
ویراستار ادبی	: دکتر یدالله بهمنی
نوبت چاپ	: اول - پاییز ۱۳۹۵
انتشارات	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
لیتوگرافی	: نگین سبز
چاپ	: برهان
طراح جلد	: دکتر مسعود علیمردانی و دکتر حکمت امیری
ناظر چاپ	: محمد معتمدی نژاد
صفحه آرا	: محمدجواد رحیمیان
کارشناسان	: طاهره کیاء/ علی رضایی اهوانویی
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
قیمت	: ۱۳۰,۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۷۶-۷
	: ISBN: 978-600-6594-76-7

کلیه حقوق این اثر برای مؤلفان و مترجمان و دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی محفوظ است.

نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۵۸۱۱-۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: (۲۶۳۲) ۹ - ۲۲۹۷۰۰۶۰
 ۲۲۹۷۰۰۷۰، تلفکس: ۲۲۹۷۰۰۴۲، پست الکترونیکی: Publish@sruttu.edu، وب سایت: http://Publish.sruttu.edu

تقدیر و تشکر

کتاب حاضر حاصل کار سه پژوهشگر در زمینه‌ی تبیین ویژگی‌های کالبدی و غیر کالبدی محیط آموزشی و پرورشی کودکان در مقطع مهد کودک است که برای آن حدود یک سال زمان صرف شده است. در این رهگذر منابع متعددی مطالعه، بررسی و تجزیه و تحلیل شده و نمونه‌های متعددی چه در داخل ایران و چه خارج از کشور معرفی گردیده است. در انتهای کتاب با ارائه‌ی جداول و معیارهایی سعی شده نوشتار حاضر به صورت مجموعه‌ی منسجم و یک‌دست ارائه گردد. نویسندگان این کتاب بر خود لازم می‌دانند از زحمات جناب آقای دکتر حمیدرضا عظمتی ریاست محترم دانشگاه و جناب آقای دکتر علیایی معاونت محترم پژوهشی دانشگاه که با همکاری خود در چاپ و نشر این کتاب این‌جانبان را یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایند. بدون شک کتاب حاضر خالی از هرگونه اشکال و ایرادی نمی‌باشد لذا از خوانندگان محترم تقاضا می‌شود اشکالات و معایب موجود در نوشته‌های حاضر را به نحو مقتضی یادآوری نمایند تا در چاپ‌های بعدی مرتفع و اثری منقح‌تر ارائه گردد. این‌جانبان بسیار سپاسگزار خواهند بود تا به هر نحو ممکن ما را در اشاعه‌ی هرچه بهتر این مجموعه یاری نمایند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ز	پیش‌گفتار
ط	مقدمه
۱	فصل اول - ویژگی عمومی کودکان در هرم سنی ۳-۶ سال
۹	فصل دوم - شناخت قابلیت‌های زیستی-روانی کودکان
۲۵	فصل سوم - ضوابط و اصول مکانیابی و طراحی فضاهای مختص کودکان
۳۱	فصل چهارم - توصیه‌های روانشناختی در طراحی فیزیکی فضای کودکان
۵۳	فصل پنجم - تبیین ضوابط و ملاحظات ایمنی در طراحی فضای کودک
۶۷	فصل ششم - مبانی نظری طراحی معماری مهدکودک
۷۹	فصل هفتم - تبیین استانداردهای وسایل بازی مورد استفاده کودکان
۸۵	فصل هشتم - ویژگی‌های ابزارهای آموزشی مورد استفاده کودکان
۱۰۹	فصل نهم - نمونه‌های شاخص طراحی شده خانه کودک
۱۳۵	فهرست منابع و مآخذ

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۰	جدول شماره ۱
۲۰	جدول شماره ۲
۲۳	جدول شماره ۳
۲۳	جدول شماره ۴
۲۳	جدول شماره ۵
۲۴	جدول شماره ۶
۲۴	جدول شماره ۷
۳۶	جدول شماره ۸
۸۴	جدول شماره ۹

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۲۰	تصویر شماره ۱
۲۱	تصویر شماره ۲
۲۱	تصویر شماره ۳
۲۲	تصویر شماره ۴
۲۲	تصویر شماره ۵
۳۳	تصویر شماره ۶
۳۴	تصویر شماره ۷
۴۳	تصویر شماره ۸
۴۶	تصویر شماره ۹
۴۶	تصویر شماره ۱۰
۵۶	تصویر شماره ۱۱
۵۷	تصویر شماره ۱۲
۵۸	تصویر شماره ۱۳
۵۹	تصویر شماره ۱۴
۵۹	تصویر شماره ۱۵
۶۰	تصویر شماره ۱۶
۶۰	تصویر شماره ۱۷
۶۲	تصویر شماره ۱۸
۶۳	تصویر شماره ۱۹
۶۳	تصویر شماره ۲۰
۶۵	تصویر شماره ۲۱
۶۵	تصویر شماره ۲۲
۶۶	تصویر شماره ۲۳
۸۱	تصویر شماره ۲۴
۸۱	تصویر شماره ۲۵
۸۲	تصویر شماره ۲۶

۸۳	تصویر شماره ۲۷
۸۳	تصویر شماره ۲۸
۱۱۱	تصویر شماره ۲۹
۱۱۱	تصویر شماره ۳۰
۱۱۲	تصویر شماره ۳۱
۱۱۳	تصویر شماره ۳۲
۱۱۴	تصویر شماره ۳۳
۱۱۴	تصویر شماره ۳۴
۱۱۵	تصویر شماره ۳۵
۱۱۵	تصویر شماره ۳۶
۱۱۶	تصویر شماره ۳۷
۱۱۷	تصویر شماره ۳۸
۱۱۸	تصویر شماره ۳۹
۱۱۸	تصویر شماره ۴۰
۱۱۹	تصویر شماره ۴۱
۱۲۰	تصویر شماره ۴۲
۱۲۱	تصویر شماره ۴۳
۱۲۱	تصویر شماره ۴۴
۱۲۲	تصویر شماره ۴۵
۱۲۲	تصویر شماره ۴۶
۱۲۳	تصویر شماره ۴۷
۱۲۳	تصویر شماره ۴۸
۱۲۴	تصویر شماره ۴۹
۱۲۵	تصویر شماره ۵۰
۱۲۶	تصویر شماره ۵۱
۱۲۹	تصویر شماره ۵۲
۱۳۱	تصویر شماره ۵۳

پیش‌گفتار

در طول زمان شهرها با توجه به تغییرات بنیادین در نظام جهانی، از این تغییرات بی‌نصیب نمانده و شالوده‌ی کالبد و زیرساختی آن‌ها به‌طور عمیقی تحت تأثیر عوامل مذکور قرار گرفته و تأثیرات شگرفی را بر نحوه‌ی زندگی و دیدگاه ساکنان شهرها بر جای نهاده است. این امر به نوبه‌ی خود باعث شکل‌گیری فضاهای جدید شهری در شهرهای مختلف شده و این فضاهای جدید اثرات بلاشکی را بر زندگی ساکنان شهر برجای نهاده است. یکی از اصلی‌ترین تغییراتی که در طول یک قرن گذشته در کالبد شهرها پدید آمده، شکل‌گیری فضاهای جدید آموزشی و به تبع آن تقسیم‌بندی آن‌ها به عناوین گوناگون نظیر مهد کودک، دبستان، دبیرستان و دانشگاه می‌باشد.

کتاب حاضر سعی بر آن دارد تا ویژگی‌ها و مختصات کالبدی، تجهیزاتی و زیرساختی مهدکودک را که قدم ابتدایی و مکان اولیه در ارائه‌ی آموزش رسمی به خردسالان و نیز اولین محیط برای پرورش ذهن و آموزش آنان محسوب می‌شود، به‌صورت تفصیلی با ارائه جداول و تصاویر متعدد بیان نماید تا از این رهگذر بتواند به تدوین خصوصیات فیزیکی و ویژگی‌های روانی طبیعی محیط پرداخته و از طریق رهیافت به اصول، ویژگی‌ها و معیارهایی بتواند به تبیین چنین محیط‌هایی برای پرورش هرچه بهتر خردسالان بپردازد. لازم به ذکر است که در تبیین معیارها و ضوابط مذکور همواره باید از دیدگاه‌های متخصصان امر در پهنه‌های جغرافیایی مختلف با توجه به تنوع و دگرگونی‌های بنیادی آن‌ها استفاده شود تا از این رهگذر نتایج هرچه بهتر و ملموس‌تری حاصل گردد.

مقدمه

فرآیند رشد انسان‌ها در خردسالی تأثیر بسزایی بر شخصیت آنان دارد. عقیده‌ی بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت بر این است که شخصیت هر انسان در هفت سال اول زندگی او شکل می‌گیرد. فرآیند رشد خردسال در سال‌های اولیه‌ی زندگی متأثر از عوامل بسیاری است. فعالیت به عنوان عامل اصلی رشد و یادگیری خردسال فرآیندی است که در ارتباط با فضا و محیط خردسال و همچنین رشد همه‌جانبه‌ی او را موجب می‌گردد.

نظریه‌ی کودک در شهر، نظریه‌ی جدیدی نیست. هر دوره‌ای برحسب نیازهایش سعی در پیدا کردن راه‌حلی برای تعیین محل کودک در شهر داشته است. در شهرها روز به روز بر تعداد مناطق ممنوع افزوده می‌شود و در نتیجه جای لازم برای کشف فضای کودک و به تبع آن دنیای او کمتر می‌شود، به همین دلیل احتیاج به فضاهای عمومی‌تر برای پاسخگویی به نیازهای کودکان و همچنین خنثی کردن قیود دست و پاگیر شهرسازی امروز هر چه بیشتر احساس می‌شود. مشاهده‌ی خردسالان در یک زمین بازی نشان می‌دهد که برخوردهای آن‌ها متعدد و تسلطشان بر فضا تمام و کمال و تحمیل یک محیط محدود بر آن‌ها مشکل است. خردسالان دو ست دارند فضایی قابل تغییر در اختیار داشته‌اند تا بتوانند رد پای خود را در آن برجای بگذارند و بدین ترتیب نقاط نشانه‌ی ویژه‌ی خود را به وجود آورند. جابجایی، خراب کردن، ساختن و نظایر این‌ها، فعالیت‌های هستند که به او امکان می‌دهند دنیایی در مقیاس خودش به وجود آورد.

معماری یک فرآیند فرهنگی بسیار تأثیرگذار در ذهنیت جوامع بشری است و پیچیدگی‌های منحصر به فردی دارد. کودک امروز، به دلیل رهایی از سنت‌های پیشین، راحت‌تر از انسان بالغ می‌تواند خود را با تازه‌ها یا حتی جسارت‌های معماری و شهرسازی معاصر تطبیق دهد. او به راحتی می‌تواند طرفدار و نیز الهام‌دهنده‌ی اشکال تازه باشد، بنابراین باید در درجه‌ی اول برای کودک و شاید حتی تا حدودی به وسیله‌ی کودک به تدریج بین فضای زندگی هر فرد و فرم‌های معمارانه که این فضا را می‌سازند تعادل برقرار کرد و نیز فضاهایی مرتبط با فعالیت کودکان باید دارای شرایط مناسب و مطلوب برای رشد فیزیکی-ذهنی-عاطفی و اجتماعی آنان باشد.

برای دستیابی به این هدف، معمار باید از سوی کودک و فضا و خواست‌های او را درک کند و نیازها و مشکلات او را شناخته و روش‌های برطرف کردن آن‌ها را بیابد و از سوی دیگر باید به محیطی که کودک امروز در آن به سر می‌برد آشنا باشد و آن را به خوبی درک کند.

